

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Bod Péter.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOROS GYÖRGY, DR. CSERNÁTONI GYULA, CZIRJÁK ALBERT,
DR. FERENCZI ZOLTÁN, RIEGER JIMRE ÉS SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelen — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer,
legalább egy írnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr.
Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Belső-Szén-utca 3. sz.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató-, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Az iskolaépület egészségtani szempontból.

Dr. Rózsahegy Aladár

kolozsvári egyet. tanártól.

(Folyt. és vége.)

Az iskola szellőztetése a legnehezebb feladatok közé tartozik. Zárt helyen a levegő megromlásának számos forrása működik, s első törekvésünknek oda kell irányulnia, hogy megszüntessünk vagy távoltartsunk minden oly szennyeztetést a levegőtől, a mit csak lehet. Így említettem már a talajlevegő távoltartását, a világítás elégségi termékeinek kivezetését; s épen úgy távoltartandó a fűtésből, az ürülékektől eredő, valamint — ruhatarak, és a lábbeli számára kellő tisztító eszközök berendezése által — a ruházattól származó levegőromlás. Így végül maradna csupán az ember, ki főleg tüdején és bőrén át folytonosan nagy mennyiséggel bocsát ki szén-savat, vizgőzt és organicus gőzöket, melyek az ilyen zárt helyiségnek, hol sok ember tartózkodott, nedvessé, nehézzé, füledetté teszik a levegőjét, főfájást, szédülést, orrvérzést is okozhatnak.

Ezen levegőromlás mértékéül a szén-savat veszszük fel, mert ezt tudjuk legpontosabban meghatározni. A szabad légkörben 0.4 térf. ezredrész van, s ennek csak 0.6 térf. ‰-re, tehát 0.2 tf. ‰-kel szabad emelkednie, hogy a levegő még bűzösse ne váljék. A mennyiben pedig egy kis tanuló óránként átlag 10 liter szén-savat ad ki, hogy ez ne tegyen többet a levegőben 0.2 tf. ‰-nél, annak $(\frac{3}{5} \cdot \frac{2}{3}) = 50$ köbméter levegőben kell eloszolnia. Ha tehát minden tanulónak 50 m³ légtűrt adnánk, akkor a szén-sav nem lépné túl a megengedett határt; de egyfelül az a légűr csakis az első órára volna elegendő, másfelül ekkora légtűrt adni teljes lehetetlenség, mert akkor a mi normál termünkbe csak $(\frac{3}{5} \cdot \frac{2}{3}) = 5$ vagy 6 tanulót volna szabad a tanító mellett bevennünk, mert arra csak nem gondolhatunk, hogy 60 tanulónak 50 köbméterével egy körülbelül 25 m. hosszú, 15 m. mély és 8 m. magas termet építsünk! Ez okokból a higitásra szükséges levegő-mennyiségnek csak egy részét adjuk fejenként légűrnek, és ezt annyiszor újítjuk meg friss levegő bevezetése által óránként, hogy az összes 50 m³ kijöjjön. Amde tudjuk, hogy ha gyakrabban újul meg a levegő, mint óránként 3-szor, léghezamot érzünk. Kellene tehát a levegőszükséglet

$\frac{1}{3}$ -a, azaz $(\frac{5}{3} = 17)$ köbméter légűrnek, és ha ezt óránként 3-szor megújítjuk, megadtuk az 50 m³ friss levegőt.

Még ilyen megszorított alapjában is nagyon nehezen enyészethető el a levegőromlás. Ugyanis, ha tekintetbe vesszük az 1868: XVIII. t. cz.-nek azokat a rendelkezéseit, hogy népiskolákban egy terembe 60 tanuló vehető fel (27. §.) vagy, mi az előbbivel ellenmondásban áll, egy tanító rendszeren legfeljebb 80 növendékot (34. §.), továbbá polgári iskolákban legfeljebb 50 növendékot taníthat: akkor egy minta-osztályteremben következő tér- és szellőztetési viszonyok fognak uralkodni:

Fejenként jut

Tanintézet	Tanulók legnagyobb száma	Padlóterület (a 70 m ² -ből, szab. 0.8—1.2 m)	Köbür (a 315 m ² -ből)	Órai légesero (3-szoros megújítás mellett)
Elemi és felsőbb népiskola	60	1.167 m ²	5.250	15.750
	80	0.875	3.975	11.925
Polgári iskola	50	1.400	6.300	31.500
[— — — —]	40	1.450	7.875	39.375

E számokból azt láthatjuk, hogy épen a legnagyobb fontosságú népiskolában igen messze maradunk, a legtökéletesebb berendezés mellett is, a szellőztetés szükséges fokától, s minthogy másfelül azt látjuk, hogy a fejenként jutó alapterület a törvény követelte határokon belül van,*) azt kell következtetnünk, hogy ez az alapterület kevés, illetőleg a törvény akkora zsufaltságot enged meg, mely mellett a hathatós, folytonos, nem alkalmatlankodó szellőztetés lehetetlen. Ha, mint másutt, az egy terembe fölvehető tanulók száma 40-re szállíttatnék le, a szellőztetés a szükséges fokhoz igen közel jutna, de ezt még mindig nem érné el.

S ezek után világos lesz az, hogy mily fontos a levegőromlás minden forrását lehetőleg távoltartani az osztályteremtől, s hogy mily gondosan kell értékesítenünk a végül csak egyedül maradó ember-okozta légromlás elhárítására minden kínálkozó szellőztető hatányt.

A légeserét előidézzi a diffúzió és a természetes szellőzés a falak likacsain, ajtó- és ablakrepedéseken

*) A törvény 27. §-a minden gyermekre legalább 8—12 □ lábat rendel, mi = 0.8 egész 1.2 m².

át; ezen az úton azonban egy óra alatt csak $\frac{1}{4}$ -szeres légcserére érhető el, holott nekünk legalább 3-szoros kell. Kénytelenek vagyunk ennél fogva egyéb eszközökhöz nyúlni, minők a szél, a külső és belső levegő hőmérséke között lévő különbség, melyet esetleg külön tüzeléssel fokozhatunk, és — a hol van — a mechanikai, víz- vagy gőzerő, melylyel szellőztető kerekeket hajthatunk. Minden szellőztetésnek kelléke: a) hogy kielégítő erőre legyen alapítva; b) a levegő tiszta helyről, a szabadból, ne zárt folyosóról, szennyezett helyről véssék, és c) ha nem egészen megfelelő, út közben megjavítható, mi végből megsűrűsödhet, fölmelegíthető, lehűthető, megnedvesíthető, vagy megmosható; d) hogy a levegő kellőleg, esetleg csövek, csatornák útján szétosztassék, mely utóbbiak igen tisztán tartandók, s végül e) hogy célszerűen vezettessék a levegő külön-külön nyílásokon át nemcsak be, hanem ki is, mert jó szellőzésre csakis így számíthatunk; az a szellőztetés, hol csak egy nyílás van, nem szellőztetés.

A gyakorlati berendezéseknél megkülönböztetjük a természetes szellőzést, melynél csak a természeti erőket használjuk fel, a mesterségestől, melynél a levegőt tüzelés által vagy géperővel visszük be- és ki.

A falakon át történő természetes szellőzés pótlásául nyáron ablaknyitással szellőztethetünk, és hogy ez léghezamot ne okozzon, a felső szárnyakat be- és fölfelé nyílóként készíthetjük. Bevezethetjük a levegőt külön, billentyűvel kormányozható nyílásokon, vagy Tobinféle csövön. A tető alatt fekvő helyiségekben célszerűen alkalmazható a gerincz-szellőztetés is. Mindezen szellőztetési módoknál azonban az óráközök alatt ajtó-ablaknyitással érelyesen ki kell a levegőt cserélni. Télen csak mesterséges szellőztetéssel fogunk célt érni, mely vagy úgy történik, hogy a levegőt meleg által kiszívjuk (aspiráció) vagy úgy, hogy azt géppel behajtjuk (pulsio.) Ily szellőztetést, mint központit csak nagy épületekben rendezünk be; kisebb iskolaházakban célszerű lesz a téli szellőztetést a fűtéssel kapcsolni össze.

A fűtésnek, mai felfogásunk szerint — első feladata, hogy kellő minőségű meleget szolgáltatson; a sugárzó meleg, minőt p. o. egyszerű vaskályhák árasztanak, kellemetlen, s az, hol a készülék nem változtatható meg, ernyő által tartandó távol. Csak a vezetett meleg jó, a mely a fűtő test felületétől, rétegről-rétegre melegítvén fel a levegőt, terjed tovább.

A meleg mennyiségét az iskolában távol a kályhától szabadon (ne falon) 1,5 m. magasan felfüggesztett hőmérő mutatja; legyen ez 16–18 C°, midőn a padlónál, a lábak nem fognak hideget érezni. Ajánlható, hogy a tanító folyton ellenőrizze és jegyezze fel a tapasztalt hőmérséket. Továbbá a fűtés ne rongos meg a levegőt. Teheti ezt először annak kiszáritása által, mi ugyan a fölmelegítés következtében mindig meg fog történni bizonyos fokban, de ha túlságos, a beszédet megnehezíti s a levegő mesterséges megnedvesítését teheti szükségessé. Különböztetést az a karczó érzést, melyet fűtött helyiségben sok és hangos beszéd közben érzünk, gyakran tévesen tulajdonítjuk a levegő szárazságának; annak az oka inkább az, hogy a kályha felülete túlságos meleg, s azon a levegő pora megpörkölődik, oly párlási terményeket bocsátván a levegőbe, melyek az ember légutait izgatják; a kályha felületének nem szabad 100 C°-nál melegebbnek lennie, holott vaskályhákat gyakran izzóra, 500 C°-ra fűtenek. Megkivánjuk ezután, hogy a kályha és csövei jól zár-

janak, belőlük füst és egyéb égési gázok ne jussanak az osztályterem levegőjébe. Az utóbbiak közül különösen a szénéleg, mint mérgező nagyon káros hatású. Emeltem már a szellőztetésnél, hogy ezt télen legcélszerűbben a fűtéssel kapcsolhatjuk egybe, s ma tényleg minden fűtőkészüléktől megkivánjuk, hogy az szellőztessen is.

A fűtés helybeli (localis), ha minden fűtendő helyiségben külön meleg fejlesztő van, és központi (centralis), ha egy egész épület számára csak egy helyen tüzelünk s az így nyert meleget az egyes fűtendő helyiségekbe szétvezetjük.

A localis fűtésre a különben nagy szellőztető értékénél fogva igen célszerű kandallót iskolában szabad tüze miatt, fájdalom, nem alkalmazhatni. Maradnak tehát a kályhák, melyek lehetnek kívül vagy belül fűtők, mert az a szellőztetés, melyet maga a kályha tart fenn huzama által, az iskola nagy szükségletéhez aránylag igen csekély, s mert a kívülről fűtő kályhát is lehet szellőztetéssel összekötni. A belül fűtésnek az az előnye, hogy jobban szabályozható, de hátrányai, hogy füstgázok inkább juthatnak a levegőbe felrakásnál, s hogy a tanulók hozzá férhetnek a tűzhöz. Egészen véve tehát a kívülről fűtés látszik előnyösebbnek, jól megjegyezvén, hogy az ilyen kályha mindig szellőztetésre rendezendő be. A kályhák közül csak a cserép ajánlható és a köpenyeges vaskályha, melynek köpenyegére alá friss levegőt vezetünk.

Központi fűtéseket csak nagy épületek sok helyiségeinek közös és könnyű befűtésére alkalmazunk. A központi kemenczében egy vaskemenczével levegőt melegítünk fel, s azt csöveken át szétosztjuk: ez a közönséges tüzlégfűtés, melynek épen a tanítók közt sok az ellensége, kik a levegő kiszáritásával vádolják azt, holott, mint mondám, ez érzésnek az oka a por pörkölődése a túlhevített kemenczén. Újabb rendszereknél a kemence fala nem melegszik 100 C° fölé, s a levegő csak 35 C°-kal lép az osztályterembe; ily rendszer célszerű.

Máskor vizet melegítünk a központi kemenczében s azt csövekben elvezetjük az egyes helyiségekbe. Ily elven alapszik a melegvíz-, gőz-, és gőzvíz-fűtés, melyek egyaránt jók. De a forróvíz-fűtésnél a csövek nagyon forrók, pörkölnek a levegőt. Utóbbi történhetik gázfűtésnél is, midőn vasszekrényben gázt égetnek el, s azon keresztül zárt csövön át friss levegőt vezetnek be.

Ezekkel befejeztük az iskolához legfontosabb helyiségét, az osztálytermet, s áttérünk most még egyéb helyiségek némely részleteinek tárgyalására.

Kivánatos, hogy minden osztályterem mellett ruhatar is legyen, hol a nedves, felső ruha letétehető; némely helyen a távolról érkező tanulókkal a sáros lábbelit is váltattják. Mindenesetre gondoskodni kell a készülékekről a havas, sáros lábbeli megtisztítására. Sok helyen mosdó berendezéseket is tartanak a ruhában, hogy különösen a kisebb tanulók tintás kezeit megmoshassák, s általában testi tisztaságra szoktattassanak.

A closetek egy igen kényes oldalát teszik az iskola egészségtanának. Helyük az iskolaépületen belül van általában, főleg pedig több emeletű épületekben; nehogy azonban levegő-romlást okozzanak az osztályokban, az épület többi részétől lehetőleg elkülönítve, legcélszerűbben egy evvel rövid folyosó útján összekötött kiugrásban feküdjenek, nemek szerint elkülö-

nitve, és jól szellőztetve, a legtisztábban tartva legyenek. Hogy az ürülékek a talajt és a kútvizet ne szennyezzék: vízhatlanul falazott, s az épületen kívül fekvő kis gödörbe, de még czélszerűbben elfuvarozható kis hordóba gyűjtendő, s ebben száraz kerti földdel szagtalanítandók; csatornázott helységekben természetesen a közcsatornával kötendő össze az iskola is, és vízelosztókkal látandó el. A háznál meggyűlő szemét és hulladék fedett ládába gyűjtendő és elfuvarozandó; legczélszerűbb, ha elégetik. Az esőviz szintén elvezetendő az iskolaépület telkeiről, hogy a talaj szárazon tartassék; földalatti csatornák hiányában jól kikövezett folyókás árkok rendezendők be.

Nagyobb iskolaházban a folyosó is fontos; ha az osztályok mentén fut végig, zárt, jól van világítva s esetleg fűthető, a tanulóknak ideiglenes tartózkodási helyül szolgálhat óra és szellőztetés közben, s esetleg ruhatárul is értékesíthető. A közlekedés könnyűsége érdekében legalább 2 m. széles legyen.

Emeletes iskolákban a lépcső szerkezeténél megkivánjuk, hogy mindkét oldalán falak közé zárva, tűzbiztos anyagból épülve, ne nagyon meredek (egyese fók 15 cm. magas, 30 cm. széles) és 1.8—2.0 m. széles legyen. Nyílt és csigalépcsők általában mellőzendők. A hol netalán nyílt lépcsők vannak, ezek 1 m. magas, sűrű rostélyos korláttal legyenek ellátva, mely a csuszkalás ellen szögekkel bírjon.

A hol netalán zárt tornahelyiségre van szükség, ez elég tágas legyen, úgy hogy az egyszerre ott tornázó tanulók mindegyikére 4—5 m² terület jusson. Itt különösen el kell háritani a por kifejlődését, mert az mélyebben hatol be a tornázás közben erősebben működő tüdőbe. A porond, cser vagy gubacsaszt helyett ajánlandó a puhafa padló, igen jól összeillesztve, alatta durva, rostált kavics töltelékkel; ez a padló igen tisztára seperve, feltörölve, súrolva tartandó, s ha gondoskodunk, hogy a tanulók lábbelijöket künn jól megtörülhessék, a por nem fog alkalmatlankodni. Némit enyhít viznek a levegőbe fecakendése is, csak hogy itt óvakodni kell a padlót nedvesíteni meg, mert sikamlóssá válik. Ugrásoknál sérülés ellen kokoszgyékény, vagy matrác terítendő ki. A tornateremben bőséges szellőzéstől kell gondoskodni, minthogy erős testi munka közben az ember szénsav-kiadása csaknem háromszorosára emelkedik a rendesnek. A fűtés alacsonyabb hőfokon, mintegy 12 C°-on maradhat, de folyton s egyenletesen történjék, hogy a falak s tornaszerek is átmelegedjenek, különben sugárzó meleget vonnak el testünk-től, s ez igen kellemetlen érzés is, meghülésre is vezethet. A ruha számára legyen külön hely a terem előtt.

Egyéb tanhelyiségekkel népiskolákban nem igen találkozunk, hanem inkább középiskolákban, hol a vegytan, természettan tanítására külön tantermek, gyűjteménytárak és dolgozók szükségesek. Némely helyen, hol délutáni oktatás is foly, az igen távolról érkező tanulók számára külön helyiséget rendeztek be, hol a déli szünet alatt tartózkodhatnak s étkezhetnek nagyon mérsékelt áron; szegényekért gyűjtések útján szerzik be a költséget.

Ha van az iskolaházban magánlakás, ez a tanhelyiségektől lehetőleg elkülönítendő, nemcsak a tanító családi kényelme szempontjából, hanem azért is, hogy az osztályok levégőjét konyhagőzzel, büzzel ne rongtassa.

Említettem már az iskolatelek kellékeinél, hogy annak lehetőleg jó kútville legyen. A kút legyen befed-

ve, s emelő szerkezetében a réz és ólom alkalmazása kerülendő. Szennyezett talajban szűrő kútat építhetni, melynek kettős a fala, és ennek közei homokkal töltetnek ki. A kút környéke kikövezendő, hogy a fölös víz vissza ne szivárogjon. Ha rossz a víz, szűrés, kiforrálás útján javítandó, különösen járványok idején. Hol vízvezeték van, ez az iskolába is beviendő. Télen czélszerű lesz az osztályok mellett tartani ivóvizet (a folyosón, ruhatárban?); a közös ivóedény használata nem lesz mellőzhető, de különös tisztaságra int.

Ezek volnának röviden egy egészséges iskolaház kellékei. Látni való, hogy igényeink nem csekélyek, s ha mégis fentartjuk azokat, ezt azért tesszük, mert egyfelől elengedhetlenek, de másfelől tényleg megvalósítva láttuk sok helyen. Ily módon biztosítván a tanulót az épületben rejthető ártalmak ellen, a legközelebbi alkalommal majd a tanszerek, különösen az iskolapadok, könyvek, írószerek, továbbá a tanrendszer tárgyalásával fejezem be előadásaimat.

Verulami Bacon paedagogiai hatása.

A középkor iskoláztatását a szótudományosság (scholasticismus) jellemzi, a mely megint a theologia szolgálatában állott. A keresztyénség 15 első évszázában a vallási tekintély elvei uralkodtak; az emberi ismeretek minden ága a hitnek volt alárendelve; a theologiából eredett minden tudomány s ugyan oda tért vissza kevésbbé merész röptéből. Mind e mellett is távol legyen tőlünk az egyháznak ebben az időben tett nagy szolgálatait a tudomány és a nevelés terén el nem ismerni. A tudományosság s jó nagy részt az oktatás is a középkor hosszú évszázain át a monostorok komor falai közé vonult vissza; ott talált egyedül biztos hajlékot, egybütt megvetés, lenézés tárgya volt. A szerény barátok és papok védik meg az emberi polgárisultságnak az ókori művelt népek által összehalmozott kincseit a vékonyészettől; a zárdák sötét czelláiból terjed szét lassanként a műveltség világa a barbarok közé; a hit apostolainak csendes, zajtalan munkája nélkül az emberiség előhaladása nehezen valósulhatott volna meg.

Az újkor tudományos haladásának egyik legnagyobb jelentőségű előharczosa, a scholasticismus megtörője s a helyes oktatási iránynak is — bár csak közvetve — egyik megalapítója Bacon Ferencz, Verulam lordja volt.

Bacon 1561. január 22-én, Londonban pillantotta meg először a napot. Atyját, Miklóst, úgy említi a történelem, mint a protestantizmusnak kiváló hívét és előharczosát. Bacon Ferencz már, mint gyermek, kitűnt éles eszével, úgy hogy Erzsébet királynó figyelmét is magára vonta. Alig volt 15 éves, midőn a cambridgei híres egyetemre ment, a hol a scholasticusok szórszálhasogatásai helyett idejét inkább a régi classicusok tanulmányozásának szentelte s különösen Aristotelesbe mélyedt belé, habár merész röptű lelkét az aristotelesi filozofia sem tudta lenyűgözni.

Egyetemi tanulmányainak bevégeztével Bacon a politikai pályára lépett s az angol követséggel a francia udvarhoz ment. Francia földön való tartózkodása alatt tapasztalás szerzés végett nagyobb utazásokat tett. Itt érte őt az a hír, hogy atyja meghalt; 1579-ben visszatért hazájába, s mivel az atyai örökség nagyon csekély volt, kenyérkereseti pálya után nézett. Bacon

az ügyvédséget választotta, majd később a királynő által rendkívüli tanácsossá nevezetett ki. 1595-ben tagja lett a parlamentnek, a melyben a nagyhirű Essex grófhoz csatlakozott. Ez az államférfiu sok jót tett vele, a többi között az ő befolyása következtében kapott Bacon a parlamenttől egy birtokot, a melyet azonban nemsokára értékén alól eladott. Jellemére már ekkor nagy árnyat vetett az Essex gróf iránti hálátlansága. Történt ugyanis, hogy a gróf, a ki eddig a királynőnek rendkívüli kegyekkel kitüntetett embere volt, kegyvesztetté lön; Bacon akkor nemcsak elhagyta addigi jóltevőjét, hanem önző czélből még arra is vállalkozott, hogy ellene a vádlevelet maga fogalmazza meg. Tudjuk, hogy Essex a vérpádon múlt ki. A szenyfoltot, a mely ezen nemtelen eljárás következtében Bacon jellemén esett, nem moshatja le róla még az a nagy érdem sem, a melyet a tudomány terén szerzett. A hálátlanság nem hozta meg Baconnak az annyira óhajtott kitüntést: árulásának díja elmaradt; azok, a kik gonosz tervek kivitelére fölhasználták, Essex halála után nem adtak neki semmi hivatalt.

Csakis 1603-ban, I. Jakab trónra léptével virradt föl a nap a hivatal és pénzsomjas Baconra. Buckingham herceg segélyével egyik tisztségről a másikra emelkedett, úgy hogy lassanként a legmasabb állásokat elnyerve a királyi nagy pecsét öre és lordkancellár lett, peeri rangra s báróságra emeltetett. Azonban a szerencse nem maradt sokáig hűséges társa. Roppant pazarlásai nagy mennyiségű pénzüsségeket emésztettek fel, úgyannyira, hogy a könnyelmű gazdálkodás miatt támadt hiányokat a rendes bevételekből nem volt képes fedezni. Ez a körülmény okozta vesztét. Ugyanis, hogy pénzzavaraiból meneküljön, meg nem engedhető eszközökhöz is folyamodott, állásával visszaélt s a felektől nagyobb összegeket fogadott el bűnpénz gyanánt, sőt nem ártotta a királyi nagypecsétet is aljas üzérkedéseire fölhasználni. A dolog végre kiderült, s Bacon, a lordkancellárt, mint gonosztevőt 1621-ben bevádolták s el is ítélték. Bacon tagadhatatlanul megérdemelte azt a szigorú ítéletet, a melyet bírái rá mértek: 40.000 font sterlingot kellett volna fizetnie s e mellett a Towerben államfogyókép bűnhődni. A királyi kegyelem azonban nem sokára visszaadta neki a szabadságot, sőt el lett engedve a pénzbírság és e mellett nyugdíját is megkapta. Kitisztázni magát azonban minden erőlködése daczára sem sikerült, s habár I. Károly idejében 1625-ben újból megjelent rövid időre a nyilvános élet terén, szereplése az elhaló viszhangéhoz hasonlítható. Dicsőséggel és megaláztatással vegyes életének a halál 1626-ban április 9-én vetett véget.

Bacon, mint ember és államférfiu a mi rokonszenyvünkre méltatlan egyéniség; de a bölcselőtől s a nagy tudóstól nem tagadhatjuk meg tiszteletünket és nem mondunk sokat, ha azt állítjuk, hogy az ő tanai nélkül a természeti tudományok s közvetve a paedagogia is nem nyerték volna azt a hatalmas lendületet, a mely már a 17-ik évszáz folyamán érezhető volt. Bacon directe nem sokat foglalkozik ugyan paedagogiai kérdésekkel, de indirect útton az ő befolyása a nevelés ügyére tagadhatatlan. Ő kezdi meg legeredményesebben a harcot a szótudományosság s a grammatikára alapított humanismus ellen és így egyik legkiválóbb apostola lesz az önálló kutatásnak, a józan realismusnak az oktatás terén is.

Bacon két főmunkájában (*De dignitate et augmentis scientiarum* és *Novum organon*

scientiarum) adja elő nézeteit az összes tudományokról és módszerükről. Az emberi léleknek szerinte három fő működési köre van: az emlékezés, képzelődés és az ész; ezek szerint a tudományok is három kategóriába sorozhatók: az emlékezésnek megfelel a történelem, a képzelődésnek a költészet s az észműködésnek a bölcsélet. Szorosabb értelemben azonban csak a történelmet és a bölcséletet tartja igazi tudománynak. A bölcséletet megint három részre osztja föl: isten-, természet- és emberismerre. Az istenről való ismeret, Bacon szerint, nem eshetik bizonyítási eljárás alá; ez a szívnek, a hitnek dolga. Annál inkább rászorúl a bizonyításra a természet ismerete, s csak is ez által lesz valódi ismeret. A természetismeretet megint két részre: speculativra és operativra osztja föl; az elsőhöz tartoznak a fizika és a metafizika, az utóbbihoz a mechanika és technologia. Az emberről szóló tant szintén két osztályba sorozza: humanusra és polgárra; az előbbibez tartoznak a logika, ethika, psychologia és anatomia, az utóbbihoz a mesterségek, kormányzás és az állam. Tagadhatatlan, hogy sok szó fér ehhez az osztályozáshoz úgy a felosztási alapelvet, mint az egyes tagokat tekintve.

Bacon szerint mindazt, a mi a természetben a megismerés körébe tartozhatik, csak saját szemléletünk és tapasztalatunk által ismerhetjük meg, s csak az válik valóban lelki tulajdonunkká, a miről magunk szereztünk tapasztalatokat. „Az ember, mint a természet szolgája és magyarázója, annyit végez és ért, a mennyit a természet rendjéből a dolgokat vagy elméjét illetőleg megfigyelt; többet nem tud, többre nem képes.“ (Nov. org. II. r.)

Láthatni ebből, hogy Bacon a tiszta empirismusnak és az ismeretszerzés módszerében az inductiv eljárásnak áll pártjára s elveti a scholastikusok rendszerét, a mely az önálló kutatásról hallani sem akar s az elkészített tananyagot. — legyen az akár igaz, akár nem — föltétlen hódolatot követel.

(Folyt. és vége köv.)

S Z E M L E.

A „Népnevelő“ folyó évi 6-ik számában ismerteti Soltesz Kálmán fővárosi tanító egy új találmányú hazai taneszközt, Pédery Gyula fővárosi tanító „Gyors számoltató“ját. Az érdekes és tanulságos ismertetésből közöljük mi is olvasóinkkal az alábbiakat.

A népiskola legfontosabb, de egyszersmind legnehezebb tárgyainak egyike bizonyára a számtan. Ez a tárgy az, a mely a tanítótól a legtöbb munkát, legnagyobb fáradságot és legéberobb lelki elevenséget, a tanulókról pedig a legodaadobb szorgalmat, figyelmet, kitaratást és élénk kedvet igényel, ha kellő sikert akarunk elérni. A számtan tanításánál különféle módszert alkalmaznak ugyan, de egyben mégis megegyeznek t. i. a szemléltetésben. De a mai módszer segélyével a tanulókat gyors, biztos és hibátlan számolókká tenni lehetetlen, mivel az orosz 100 golyós géppel a számérzékét, számemelkedést és számelegyítést soha ki nem mivelhetjük, ezek kivételése nékül pedig alig kedvező eredményt is sem nem kívánhatunk, sem nem várhatunk. E mellett a számítás az orosz számológép segélyével tanítóra és tanulóra nézve egyaránt fáradságos munka. Ellenben Pédery Gyula számológépének a használata mellett, a legcsekélyebb fáradság nélkül, nagy és szép eredményt képes elérni növendékeivel az ügyes és tapintatos tanító. E gépnek, melyet a fővárosi iskolákon kívül már sok vidéki

városban és községben használnak, rövid ismertetése a következő:

Van egy négyszögletű lap, a mely 2 kis talppal a tanító asztalára helyezhető (tanítás után a fiókba záratik s így folyton érdekfeszítő marad). Tetejében van egy sodronyon egy sor, összesen 10 golyó. Az állványban alól el van rejtve az 1—10-ig terjedő számsor: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10; — ezek egy-egy kis lapocskán vannak, a melyek feltolhatók. És épen ebben van a fő előny Pédery gépénél, hogy t. i. az ő módszere szerint — s igen helyesen — csak 1-től 10-ig kell szemléltetve tanítani, míg a többi 9 tizes számkört már elmékedve, kombinálva kell vezetni, illetve az egyes számfogalmakat és tárgyakat tizen felül már pusztán a számok elegyítésével kell betanítanunk és növendékeinket csakis erre szoktatnunk.

Igy van ez az életben is, a hol nincsen mindig alkalmunk a számoknak megfelelőleg minden tárgyat látni is; itt tehát ki-ki a számok képeire, a számfogalmakra s a pusztá kombinációra van utalva, a melylyel aztán számérzékünk is művelődik.

Nézzünk közelebről egy példát. Az orosz számológépen kitesz a tanító 5 meg 7 golyót s ezt a gyermek mindig úgy fogja összeadni, hogy előlről kezdi az összeszámolást; ez az eljárás míg egyfelől hosszas és céltalan, másfelől lélektanilag határozottan káros, mivel a gyermek számérzékét tunyává teszi és butítja. Arra kell tehát szoktatnunk növendékeinket, hogy az összeadásnál mindig a számjegyekből induljanak ki. A számfogalmakat tehát megosztva: számjeggyel és golyókkal kell szemléltetnünk, pl. Pédery gépével: felmutatom az 1 számjegyet s hozzá 10 golyót; ismét a 2-öt s hozzá 9 golyót, ismét a 3-at s hozzá 8 golyót s így tovább, míg minden számot kiegészítünk 11-re. A táblára felírjuk pl. $8 + \bullet = 7 + \bullet\bullet = 6 + \bullet\bullet\bullet = \text{stb.}$ vagy: $\bullet + 4 = \bullet\bullet + 3 = \bullet\bullet\bullet + 2 = \text{stb.}$ Hasonlóképp járunk el a kivonásnál, szorzásnál, osztásnál is; ezeknél is vagy a számjegyet vesszük el s a golyó marad, vagy megfordítva; a szorzásnál felír a tanító egy számot a táblára s ezt annyiszor vétezi, a milyen számot feltol a gépen; az osztásnál is megnézetni a tanító, hogy pl. a 10-ben hány 1-es, 2-ös, 3-as, stb. számjegyet talál. Az osztályközintésre kimondja az összeget; de felelhetnek egyenként, padonként is, míg a többi siri csendben hallgat.

Ezzel a módszerrel elérhetjük azt, hogy az egész osztály csupa szem és fül lesz, mert okvetlen figyelnie kell mindenkinek s csendben lennie, mivel a feltolt számjegyet csak abban a pillanatban láthatja, a melyben feltolva áll; a számjegyet megfelelő időközben gyorsan vissza kell bocsátani, ez által is mintegy jelezve azt, hogy kérdés fog következni. E géppel, mivel a vele való tanítás a figyelmet nagyon is igénybe veszi: nem is szabad 10—15 percnél tovább tanítani.

Igy képezve a számérzékét s a kombináló tehetséget: a gyermek önerejéből tanul meg számot elegyíteni s soha sem felejtí el az egyszer kifejtett s vérévé vált formai átalakulásokat. Az orosz számológép mellett talán pompásan eitalálja a gyermek: 24 golyó meg tizenkét golyó, vagy 7 alma meg 13 alma: mennyi összesen? De azt, hogy $24 + 12$ vagy $7 + 13$ mennyi, már nem fogja tudni, mert nem tanult számelegyíteni, számelmékedni!

Pédery gépe iránt az egész országban, sőt a külföldön is nagy az érdeklődés. Terjesztésére s ismertetésére állandóan egy bizottság működik a fővárosban jelesebb kartársakból alakulva, melynek Soltész Kálmán az elnöke. A gép ára a nagyság s minőség szerint: 4, 5, 6 frt. Tartósága tíz évre terjed jótállás mellett. Készíti: Maláricsik János mű-asztalos Budapesten, VIII. ker. Mária-utca 7. szám.

Az ismertetés e szavakkal végződik: „Kartársak! Ismerjétek meg alaposan e gépet s hozzátok használatba a 100 golyós orosz számológép helyett. Karoljátok fel, terjesztétek, büszkén hivatkozva mint magyar találmányra. Minden tudakozódásra, kérdézősködésekre szívesen válaszolunk. (Budapest, VII. ker. Rózsa-utca 1 szám alatt.)“

EGYESÜLETI ÉLET.

A Népnevelők Budapesti Egyesületének igen szép és lélekemelő ünnepélye volt folyó hó 16-án. Hazánk fővárosának tanítói, főleg pedig tanítónői nagy számmal jelentek meg az ünnepélyen, hogy méltó kifejezést adjanak az iránt a nő iránt érzett mély tiszteletöknek és igazi szeretetöknek, a ki egy küzdelemteljes életen át oly fáradhatatlan odaadással és páratlan lelkesedéssel szolgálta a nevelés szent ügyét. Az ünnepélyt *Karacs Teréz*, a magyar hazában bizonyára általánosan ismert hírneves nevelőnő, 80-ik születésnapja alkalmából rendezte az egyesület. Mintegy 250 főnyi díszes közönség vett részt az ünnepélyen, a mely a lipotutcai új városház díszes közgyűlési termében folyt le. Ott voltak a nők közt: Zirzen Janka, Dusóczky Károlyné, Bayer Károlyina, Kralovszky Istvánné, Reich Paula, Lakos Mariska; stb. a férfiak közt pedig Tóth József, pestmegyei tanfelügyelő, Lederer Ábrahám, Szántó Lázár. stb. Ott voltak a polgári és elemi tanítónő- és a polgári tanítóképző-intézetek növendékei.

Az elnöki széket György Aladár foglalta el, mellőtte ültek jobbról Vehner Gyula, alelnök és Glatz György titkár, balról pedig Péterfi Sándor felolvasó és Somlyai József. Az ünnepélyt a polgári tanítóképző-intézet énekkara szép énekkel nyitotta meg. Az ének elhangzása után az elnök röviden jelezvén az ünnepély fontosságát, Péterfi Sándor méltatta az ünnepelt tanítónői működését. Felolvasása végén megemlítette, hogy Karacs Teréz, bár az anyagi elismerés nem áll arányban azzal, a mit tett, nyugodt lelkiismerettel tekinthet vissza működése eredményére, mert azok a leánynevelő intézetek, a melyeknek alapját megvette, mind virágoznak, és a hol csak működött, hálás elismeréssel említik nevét. Szép jutalma az ünnepeltnek az is, hogy e díszes gyülekezet az ő érdemeinek méltó megünneplésére gyűlt össze.

A mély figyelemmel hallgatott és általános tetszéssel fogadott felolvasás után Lakits Vendel tett indítványt; kiemelvén az ünnepelt érdemeit indítványozta, hogy az egyesület Karacs Terézt válassza meg tiszteleti tagjául. A gyűlés lelkesült éljenzéssel fogadta és tette magáévá ez indítványt.

Ezután Somlyai József emlékezett meg egy pár szóval az ünnepeltről és az élte alkonyán lévő tanítónő számára maradandó emléket óhajtván állítani a következő javaslatot terjesztette elő: „A Karacs Teréz 80-ik születés napja alkalmából rendezett ünnepies közgyűlés a hírneves magyar nevelőnő iránt érzett kegyeletének maradandó emléket óhajtván állítani, elhatározza, hogy a magyarországi néptanítók Eötvös-alapjánál Karacs Teréz név alatt alapítvány tétessék, mely alapítványnak kamataiból évenként egy-egy szegényebb sorsú tanítónő nyerjen segítséget. E végből megbizva a közgyűlés a „Népnevelők Budapesti Egyesületét,“ hogy a Karacs Teréz-alapítványra a gyűjtést ország-szerte indítsa meg s az évenként begyűlendő összeget juttassa át az Eötvös-alap gyűjtő és kezelő országos bizottsághoz. Addig is, míg oly összeg gyűlne be, melynek kamataiból legalább 50 frtot lehetne segélykép nyuj-

tani valamely szegényebb sorsú tanítónőnek, szólítsa fel a Népmvelők Budapesti Egyesülete az Eötvös-alapgyűjtő bizottságot, hogy az évi gyűjtés eredményéből már a legközelebbi alkalommal 50 frtot szakítson ki s ezt a nevezett célra fordítsa segélyezésképen. Felkéri végül a közgyűlés Péterfi Sándor urat, hogy Karacs Teréz emlékezetét méltató felolvasását sajtó alá rendezve a Népmvelők Budapesti Egyesülete s az Eötvös-bizottság segítségével adja ki, és a befolyó tiszta jövedelem szintén a Karacs Teréz neve alatt teendő alapítványhoz csatoltassék mindaddig, míg az alapítvány az ezer forintot el nem éri.

A javaslatot egyhangúlag elfogadták és intézkedés végett áttették az egyesületi választmányhoz.

Zirzen Janka indítványára a jelen voltak aláírásával üdvöző táviratot intéztek az ünnepelthez.

Az ünnepélyt, a melyet valóban megérdemelt a kitüntetett, s a melynek rendezéséért elismerés és dicséret illeti a svalódi érdemet becsülni és méltányolni tudó derék egyesületet, a polgári tanítóképző-intézet énekkara zárta be a Hymnus eléneklésével.

A besztterczo-naszódmegyei általános tanítóegyesület besztterczői köre folyó hó 23-án tartotta meg a folyó tanévben 3-ik gyűlését, a melyen a kir. tanfelügyelő úr is megjelent. A gyűlés tárgyai közt volt egy gyakorlati tanítás és két felolvasás. A gyakorlati tanítást Gross Janka tartotta a számtanból az első leányosztályban. A tanítás tárgya a 21—25-ig terjedő számkör ismertetése volt. A tanítást teljesen sikerültnek találták, csupán azt kifogásolták benne, hogy a szemléltetést egészen maga végezte a tanító k. a. a növendékeknek épen semmi részt sem engedvén benne. Az egyik felolvasó Kramer Gyula volt, ki felolvasásában az újabb német helyes írást tárgyalta s a végén tekintettel egyfelől a megyei, főleg pedig a besztterczői viszonyokra, a mennyiben a besztterczői szász iskolákban mindenütt az új német helyesírást tanítják, másfelől arra, hogy az említett helyes írás a tanulók munkáját megkönnyebíti, azt indítványozta, hogy az iskolákban tanítsák ezt a helyes írást. Az indítványt a gyűlés elfogadta, s ha valami legyőzhetetlen akadály nem gördül útjába, meg is fogják valósítani. A második felolvasó Mihály Gábor volt, ki a gyermekek rossz tulajdonságaikról és e tulajdonságok javítási eszközeiről értekezett. A felolvasást, mely nagy utánjárásról és széles körű olvasottságról tett tanúságot, általános helyesléssel és köszönettel fogadta a gyűlés. Végül azt a határozatot hozták, hogy a következő gyűlést október hó első felében fogják megtartani Borgó-Prundon.

I R O D A L O M.

„A népiskolai felügyeletről“ irt 172 lapra terjedő tanulmányt *Regéczy József*, r. kath. tkép. tanár Nagy-Szombatban.

Maga a kérdés igen érdekes, a szaksajtóban gyakorta láttuk fejtegetve egyes részleteit, de így egészben ez önálló könyv foglalkozik vele nálunk először legbővebben.

Regéczy úr bő tapasztalat s tanulmány után fogott tárgya megoldásához, jó magyarsággal beszél s általában érdekesen dolgozik. Egész helyesen okolja meg, hogy a mai felügyelet, akár az iskolaszékeket, gond-

nokságokat, akár a tanfelügyelőket tekintjük, túlnyomó többségben laikus, a miért aztán a felügyelőknak nincs morális befolyásuk, a tanító és iskola érdekeinek nincs képviselője, a paedagogia, mint tudomány s ezzel az iskola le van alacsonyítva, utja szegetett az ésszerű előléptetésnek, s a tanító gyakran mintegy kényszerítettetik a felügyelet kijátszására, haszontalan külsőségek fitogtatására stb. De ez mind csak az állami és községi iskolákra vonatkozik, mondja szerző, a felekezeti (kath.) iskoláknál máskép áll a dolog! A fel. iskolaszékek csak „külső ügyekben ügyelhetnek fel,“ mert az egyházi „mély paedagogiai belátás,“ „bölcsh utasítás“ szerint a fel. isk. székek felügyelnek arra, hogy a tanítók a *tanterv szerint tanítsanak*; többet nem mondunk, mert a tanterv szerinti tanítást aligha tartja *R.* ur maga is „külső ügynek“ akkor, mikor a felekezetiességet nem akarja védeni minden áron.

Tovább elmondja *R.* úr, hogy az egyh. szakfelügyelet a plébánusra, mint a népisk. igazgatójára, a kerületi alesperesre és az egyhm. tanfelügyelőre van bízva; közülök különösen a plébánosnak nagy hatalma van arra nézve is, hogy a tanító eljárása megfelelően a tanítástan és a neveléstán elveinek s ő ebben inteni, parancsolni köteles. Ezt *R.* úr védi és megtámadja s végre azt mondja, hogy a pap legyen az isk. gondozója, ápolója, az isk. ügyek kormányzója, de a szakügy legyen a tanítóé. E felfogás mindenesetre haladást jelez; bárha útát találna a gyakorlatba. Majd kimondja *R.* úr, hogy a pap és tanító között antagonismus létezik, s ennek okát részint a mai felügyeletben, mely a tanítót egészen háttérbe szorítja, részint a tanítók műveletlenségében találja.

Ezután következik a hadakozás az istentelen liberalismus ellen. Nagyon furcsának találom, hogy egy tkép. tanár is annyira megjéjed egyetlen egy szótól, hogy egész vakká lesz. Én nem mondom, hogy mai világi felügyeletünk általában jó s nagy részt egyet értek szerzővel, bár azt sem tagadhatom, hogy világi tanfelügyelőink sorában mégis vannak szép számmal tanférfiak; én sem azt tartom egyedül üdveztőnek, a mit a liberalismus mond, de — becsánat — nem javalhatok valamit csupán azért, mert az egyházi s épen nem lehetek valamely iskolának ellensége azért, mert jellegre nézve állami vagy községi, vagy felekezeti. Legyünk igazságosak! Nem tudom, micsoda argumentumok lehetnek azok, melyek egy tkép. tanár szájába ily szavakat adnak: „a közös iskola a vallásnak, vallásos nevelésnek s ebből kifolyólag az erkölcsnek is ellensége, tehát minden esetre veszedelmes institutió.“ Csak nem akarnak az urak tisztán látni.

A mi azt illeti, hogy a szüléknek az iskolára befolyásuk legyen: ez ma meg is van, s bármint tagadja *R.* úr, mégis kénytelenek vagyunk ez igazságot állítani, miben segítségünkre jön *R.* úr maga is akkor, mikor műve első részében épen azt bizonyítgatja, hogy a nem felekezeti iskolaszékeknek nagyobb hatásköre van az iskola fölött, mint kellene. A mi az egyházzól és államról, ennek túlkapásairól van mondva, arra csak annyit szabadjon megjegyeznem, hogy *R.* urnak e kérdésekbe kár volt annyira bele mélyednie, mert így kimutatta azt, hogy még e dolgok felett nem képes higadtn, elfogulatlanul gondolkodni, itélni.

R. úr iskolai községeket akar, melyeket rendesen csak egy és ugyanazon vallású szülék alakítanak, s az iskolaszék tagjainak mintegy felét az isk. község tagjai választanák, másik felét az állam, az egyház ki-

nevezett tagja, a pol. község képviselőse, a plebánus mint elnök és a tanító alkotná. Az isk. szék egészben vagy bizottságra oszolva vinné az isk. község ügyeit, ügyelne a tanítóra, gondoskodnék az isk. külső ügyeiről, felszereléséről, választaná a tanítót. Ez a terv minden esetre tekintetbe veszi az iskolát befolyásoló tényezőket s a mai felek. iskolaszékeket hajlandó keverni, ha az átkos közös iskola megszűnik. Helyes az, hogy az isk. szék jogköre szorítottassék meg, én csak azt kívánom még, hogy az isk. anyagi ügyében, felszerelésére nézve a tanító, mint isk. széki tag, bizonyos előadói, tanácsadói tisztet viseljen. A tanítóválasztást a tanfelügyelő jelenlétében, vezetése mellett valom legcélszerűbben megtarthatóknak.

A szakfelügyeletnél első fokozat volna R. szerint a főtanítói hivatal nagyobb hatalomkörrel s több önállósággal; elnyerésére külön képesítő vizsgálatra volna szükség. En e vizsgálatot megokoltnak nem tartom. A második fokozat volna a körfelügyelő s a harmadik a kir. tanfelügyelő. A körfelügyelőségre 30–50 iskola fölé, az illő vizsgálatot tevők sorából 3-at jelölne az isk. székekből alakult iskolai tanács, a püspök e 3 közül kinevezne egyet s megerősítés végett a miniszterhez jelentené be. Több iskolai kerület tenne egy isk. vidéket, melynek élére az állam nevezne ki tanfelügyelőt a jelesebb körfelügyelők közül. R. úr is azt állítja, hogy a tanfelügyelőnek nagyobb befolyást kell adni a jelenleginél, de aztán tovább nem fűzi e fonalat. A szakfelügyeletről sok jót mond R. úr, de mikor isk. községek, kerületi isk. tanácsok alapján akar javítani, aligha olyat nem tervez, a mi nem valósul meg.

Nagy hibája e könyvnek, hogy a kath. egyházon kívül más egyházat nem ismer, tehát a szervezésnél nem vesz figyelembe, nem mérlegel még tényleges s épen ki nem hagyható körülményeket, viszonyokat sem; elfelejti, hogy a kir. tanfelügyelők ma a közigazgatás keretébe illesztvék; mitsem akar tudni arról, hogy az iskolai felügyelet az állam joga, mely jog törvényeinkben alapszik.

Bár, úgy látszik, R. úr a közös iskoláktól s ezek tanítóitól nagyon fél, tőlük csak a legrosszabbat várja; bár erősen megérezik rajta, hogy mindent felekezeti álláspontból bírál és ítél; bár tervezete nem eléggé kifejlett, nem minden oldalról megvilágított: mégse tagadhatjuk meg tőle, hogy javítani akar s hogy a felekezeti iskolai felügyelet reformját is óhajtja és e téren tanulmányozott, gondolkodott; nem tagadhatjuk meg tőle, hogy bizonyos mérvben — tényleg inkább, mint szavaiban — liberalis. És mi ennek örülünk; egyet akarunk: művelt, hatalmas magyar államot! Ne szegjük útját ennek sem túlzó liberalizmus, sem pedig vasikalapos felekezetiesség által!

R. úr művét ajánljuk olvasóink figyelmébe s kívánjuk, hogy a szerző érdeme mellett ne bukják meg a kiadó R. úr sem; kívánjuk annyi inkább, mert sajnos tapasztaltuk, hogy tisztán paedagogiai tárgyú munkák nagyon csekély keletnek „örülhetnek,” a mi leginkább a mi (tanítók) hibánk.

Ujfalussy Sándor.

Szerkesztőségünkhez beküldetett: *Magyarország Helységnevtára.* A 619 lapra terjedő mű felosztása és tartalma a következő. Első kötet. Egyetemes rész. Magyarország összes társadalmi alakulásának legújabb képe, illetve hazánk földrajzi, kiterjedési, népességi, nemzeti, politikai, törvényhozói, igazságszolgáltatási,

pénz-, vám-, és adóügyi, közlekedési, hadügyi, felekezeti, tanügyi, közgazdasági és egyesületi viszonyainak kimutatása. Betűrendes rész. Magyarország összes lakóhelyei (községek, puszták, telepek stb.) hivatalos és nem hivatalos elnevezéseinek betűrendes jegyzéke, a helynév jellegének, az utolsó posta, vasút-, táviró- és hajóállomások kitüntetésével. Második kötet. Magyarország Helységnevtára, tekintettel a közigazgatási, népességi és felekezeti viszonyokra, megyék és járásonként, minden egyes politikai községnél jelezve a hivatalos elnevezés mellett annak német, tót, oláh, ruthen, szerb, latin stb. nevit, a hozzá tartozó pusztákat, telepeket, a népesség lélekszámát felekezetek szerint, kitüntetve az illetékes egyházhivatalt, illetve hatóságot. Ára a két kötetnek 10 frt, diszkötésben 12 frt.

„Józi és Erzsike“ 9-ik száma megjelent Györgyössy Rudolf szerkesztése mellett. Ez élénk gyermeklap, mely számos képpel illusztrálja olvasmányait, minden egyes számával kedvesen lepi meg az olvasót. A mi tárgyat felőlel, az mind ész- és szívképző hatásra van számítva s a gyermek fejlődő tehetségéhez ügyesen feldolgozva. Ritkán sikerül, hogy irodalmi vállalat provinciából országosan elterjedjen; Józi és Erzsike Arad városából kiindulva, hódítva jár s maga köré gyűjti a kis nemzedéket s olvasási hajlamát jó irányban neveli. A szülők és tanítóknak melegen ajánljuk, hogy e kedves lapot szerezzék meg a családoknak, az iskolai könyvtáraknak. Vizsgálatok alkalmára jutalomkönyvnek kitűnően megfelel. A képekkel gazdagon kiállított lap nagyon olcsó, (egy évre 1 frt. 20 kr.) havonként 16 oldalon jelen meg, s ez elég gyermeknek, hogy iskolai tanulmányai mellett hasznosan mulasson a rövid olvasmányokkal, törje fejét a talányokon, tanuljon belőle gyermekjátékokat, élénk kedves dalokat, melyek hangjegyekkel közöltetnek. Vallás-erkölcsi és életrajzi rovatai bizonyosan nem tévesztik hatásukat a gyermeki kedélyre. Megrendelhető Aradon (Magyar utca 24. sz.) Ajánljuk a pártolására. A szülők nagy örömet szereznek gyermekeiknek, ha e kedves lappal megajándékozzák őket.

V E G Y E S E K.

— *Tisztelettel kérjük lapunk mindazon előfizetőit, a kik az előfizetéssel még hátrálékban vannak, hogy szíveskedjenek hátrálékos illetményeiket haladéktalanul beküldeni.*

— A m. kir. iparművészeti múzeum eredeti hazai himzéseinek rajz-lenyomatai. A nm. vallás és közoktatási Miniszter úr közelebről kibocsátott rendeletében a tanfelügyelőségeket arról értesítette, hogy Mössner József kereskedő (Budapest, Koronaherczeg utca 12. szám) a m. kir. iparművészeti múzeum gazdag gyűjteményeiből kiválasztott eredeti hazai himzések rajzainak a lenyomatait papíron és vásznon kész iskoláknak díjtalanul szolgáltatni. Azok az iskolák, a melyek ezen rajzokat megkapni óhajtják, ez iránt a kir. tanfelügyelőségek láttaozásával el látott levélben egyenesen fordulhatnak az említett kereskedőhöz. Az említett rajzok lenyomatai a női kézi munkák tanításánál igen nagy és hasznos szolgálatot tesznek az által, hogy az elavult és reánk nézve idegenszerű külföldi motívumok helyett a hazai nemzetiségek fejlett házi ipará

ban alkalmazott eredeti és szép motívumok alkalmazását teszi lehetővé. Ez pedig nemzeti és ipari tekintetben egyaránt kívánatos. Az említett miniszteri rendeletnek éppen az a célja, hogy ennek elérését elősegítse.

A miniszteri rendelet tudatja továbbá azt, hogy azok a tanítónők, a kik a „Sling-himzést“ saját költségökön kívánják megtanulni, tanfelügyelői igazolvány mellett nevezett kereskedőnél díjtalan oktatásban részesülhetnek.

— **Tankönyvek engedélyezése.** A nm. vállás és közoktatási miniszterium folyó hó elején kibocsátott rendeletével értesítette a kir. tanfelügyelőségeket, hogy a tankönyvek megbiaralását, nagy számuknál fogva, a kitűzött időre nem lehetvén elvégezni, az engedélyezendő tankönyvek tárgyában a múlt évben kiadott körrendelet 5-ik pontját (hogy t. i. a jövő tanévben csak engedélyezett tankönyveket használhatnak az elemi és felső nép-, polgári, alsó fokú ipar- és kereskedelmi iskolák, hatályon kívül helyezi, s a jelenleg használatban lévő tankönyvek — akár vannak engedélyezve, akár nincsenek — használhatók további intézkedésig. E rendelet meghagyja egyuttal azt is, hogy minden benyújtott vagy benyújtandó tankönyv után bírálati czímen 5—5 frtot fizessen be a benyújtó valamelyik állami pénztárba, mert csak azokat a könyveket bocsátják bírálatra, a melyekre vonatkozólag a díjfizetést igazoló adohivatali nyugtát fölterjesztik az érdekeltek. A folyó évi május hó végéig beérkezett és beérkezendő tankönyveket egyszerre fogják megbírálni, s az engedélyezett tankönyvek jegyzékét a „Néptanítók Lapja“-ban közlik. A nem engedélyezett tankönyvek esetleges átdolgozhatása céljából annak idején időhadékot fognak alni.

— **Tankönyvek engedélyezése.** Láng Mihálynak, a nagy-szebeni állami felsőbb fiú és leány iskolák derék igazgatójának, két könyvét engedélyezte a vallás és közoktatási miniszterium a közoktatási tanács bírálata alapján. Egyik műve szerzőnek „Magyarnyelv gyakorló könyve“ német, román, szerb és tót ajkú első ipariskolák és felnőttek magyar tanfolyamai számára (megjelent Laffer Vilmosnál Budapesten, IV. Újvilág utca 14. szám, ára 1 frt.) a hozzá tartozó szótárokkal együtt (a szótárak ára külön-külön 20 kr.). A másik mű a következő: „Leitfaden zum Unterricht in der ungarischen Sprache für Lehrer an Volksschulen nicht ungarischer Unterrichtssprache.“ Megjelent Schmieckenél N.-Szebenben, ára 80 kr.

— **Ösztöndíjnyerés.** Sárdi Ilona, a helybeli tanítónőképző-intézet 2-ik osztályú jeles növendéke, évi 100 frtos ösztöndíjat nyert felsőbb helyen a Besán-féle alapból.

— **Iskolaépítés.** Megyénk területén Méra község derék lakói saját költségökön, minden állami segély igénybevétele nélkül, iskolaházat szándékoznak építeni, a mi a mai szűk anyagi viszonyok között nagyon szép és elismerésre méltó törekvés. Adja a gondviselés, hogy valósúljon mielőbb ez a nemes szándék!

— **A helybeli kereskedelmi akadémia** folyó tanévi zár- (érettségi) vizsgálatát június hó 24, 25 és 27-én fogják megtartani. A vizsgálatokra biztosul a kir. tanfelügyelő urat nevezte ki a közoktatási miniszterium.

— **A kisdedovás 50 éves jubileuma.** Az országos kisdedovó és árvaházi egyesület Berzeviczy Albert államtitkár elnöklete mellett ülést tartott a hazai kisdedovás 50 éves jubileumának a megünneplése tárgyában. Az ülés elhatározta, hogy az ünnepélyt a jövő hóban fogják megtartani az egyesület szegényháztéri kibővített helyiségében. Alkalmi költemény írására Komócsy József költőt kéri föl. A vidéki volt növendékek számára kedvezményes vasúti jegyet eszközölnék ki, hogy részt vehessenek az ünnepélyen.

— **Vizsgálatok sorrendje.** A helybeli tanítónők- és tanítóképző-intézetekben a folyó tanév végén, mint biztos forrásból értesültünk, a következő időben fogják megtartani a szokásos vizsgálatokat: az évi rendes vizsgálatokat a tanítónőképző-intézetben jun. 2—14-ig, a tanítóképzőben jun. 7—20-ig; a tanképesítőt a tanítónőképzőben jun. 18—25-ig a tanítóképzőben jun. 22—28-ig; a gyakorlóiskola vizsgálatát a tanítónőképzőben jun. 27-én, a tanítóképzőben jun. 11-én. A tanítóképzőben a magyarnyelvi tanképesítést ugyan-csak jun. 30-án fogják megtartani.

— **Iskolai takarékpénztárak.** Az országos gazdasági egyesület iskola-takarékpénztári szakosztályának jelentése szerint az iskola-takarékpénztárakkal az iskolai év elejéig 397 helyen, 581 iskolában, (73 bejegyzett iskolától nem érkezett kimutatás) 1641 osztályban foglalkoztak. A gyűjtéssel foglalkozott 926 tanító. A betétek száma 28,256, és a betett összeg 113,324 frtot tesz. A szaporodás 64 helyen 64 iskola, 151 tanító és 4762 betét. Összeadva a 11 évi eredményt, a betétek száma 147,595, azaz 886,234 frt. A takarékbetétekkel foglalkozó iskolák közt állami iskola van 170, államilag segélyezett pedig 26. A szakosztály e jelentést tudomásul vévén, elhatározta, hogy fülkéri a vallás- és közoktatási miniszter urat, hogy hívja föl a többi állami iskolákat is a takarékpénztári intézmény behozatalára. Föl fogják kérni ezen kívül úgy a közoktatási, mint a kereskedelmi miniszter urat, hogy az eddig nyújtott állami segélyt a jövőre is teljes összegében adják, s a jövő évi budgetbe az iskola-takarékpénztárak részére néhány ezer forintnyi államszegély vétessék föl. Azt a kérdést is tárgyalták: vajjon a nagy eredményeket felmutató posta-takarékpénztári intézménnyel szemben továbbra is föntartassék-e az iskola-takarékpénztár intézménye. A szakosztály kimondta, hogy az iskola-takarékpénztári intézményt föntartani óhajtja oly módon, hogy a pénztárak kezelői felhivatnak a begyűlő tőkének a posta-takarékpénztárakba leendő elhelyezésére. Kimondta a szakosztály egyszersemind, hogy tevékenységét főleg azokra a községekre terjeszti ki, melyekben még postatakarékpénztár nincs.

Szerkesztői üzenetek: P. S. Losoncz. Köszönettel vettük a közleményeket és rendre közölni fogjuk. J. D. Gy. V. A tudósítás erre a számra későn érkezett, de a jövőben adni fogjuk. A másik küldeményt is közöljük később. P. Gy. K. Bocsánat a késedelemért; eddig nem nyílt alkalom a közlésre; reméljük, hogy nem sokára adhatjuk.

TARTALOM: Az iskolaépület egészségügyi szempontból. Dr. Rózsashegyi Aladár. — Verulami Bacon paedagogiai hatása. Zajzon Dénes. — Szemle. — Egyesületi élet. — Irodalom. — Vegyesek.